

KRIITILINE JA LOOV MÕTLEMINE, OTSUSTE LANGETAMINE JA PROBLEEMIDE LAHENDAMINE

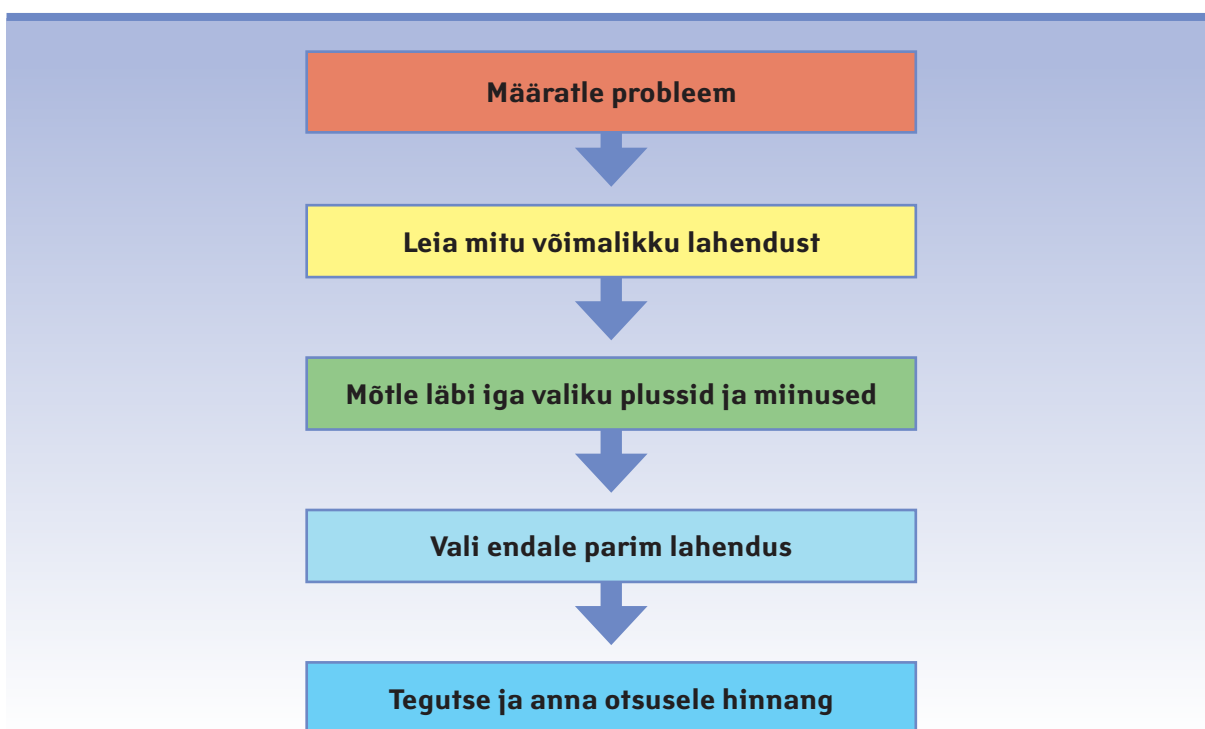
1. KRIITILINE JA LOOV MÕTLEMINE, OTSUSTE LANGETAMINE

Kaalutletud otsuste tegemine on õpitav nagu iga teinegi igapäevaeluks vajalik oskus, näiteks lugemisoskus. Laste ja noorukite otsused on sageli impulsiivsed ja põhinevad emotsioonidel. Kasvueas lapse kognitiivse arengu tase ei võimalda otsuseid tehes veel tagajärgedele mõelda. Kuna murdeas kuuluvad riskide võtmine ja piiride katsetamine arenguliste väljakutsete hulka, on hea õpetada lastele ja noortele oskust otsuseid teha. Kaalutletud otsuste langetamise harjutamine turvalises olukorras ja lihtsamate probleemidega loob eelduse teha läbimõeldud otsuseid ka keerulisemates situatsioonides. See omakorda aitab ära hoida riskide võtmist seoses alkoholi jt uimastitega.

Oskust otsuseid teha saab harjutada eri meetoditega, näiteks sotsiaalsete situatsioonide analüüsi, otsuste tegemise protsessi osaoskuste õpetamise, modelleerimise, rollimängude jms kaudu.

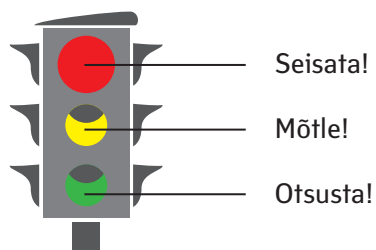
Selles õpetajaraamatus on lähtutud üldlevinud mudelist, mis käsitleb otsustamist etapilise ehk sammsammulise protsessina. Otsustamist peaks õppima ja harjutama kõigis kooliastmetes ja eri teemade kaudu, et see oskus saaks kinnistuda ja muutuda harjumuseks. On hea, kui ka lapsevanemad teavad, et koolis õpetatakse otsuste langetamise protsessi viiesammulise mudeli järgi, siis saavad nad kodus selle omandamist toetada.

Otsuse tegemise esimene samm on **probleemi kirjeldamine ja sõnastamine**. Seejärel mõeldakse välja **erinevaid võimalikke lahendusi**. Sellele järgneb kaalutlemine, mis on iga **lahenduse head küljed ja võimalikud puudused**. Neljanda sammuna tuleb läbi mõelda, kas otsus on kooskõlas nii enda kui ka üldtunnustatud **väärtushinnangutega**, ja valida kõige **sobivam lahendus** nii lühi- kui pikaajalises perspektiivis. Alles seejärel on aeg **tegutseda** ja tulemust hinnata.

Joonis 11. Kaalutletud otsuse tegemise viis sammu.

Esimese kooliastme lastele õpetatakse otsuste tegemist kolmeastmelise lihtsustatud mudelina, mille sümboliks on valgusfoor.

Joonis 12. Otsustamise valgusfoor.

Lihtsustatud mudeli puhul põleb 1. sammul valgusfooris punane tuli – see tähendab, et tuleb seistada ja määratleda probleem. 2. sammul põleb valgusfooris kollane tuli, mis suunab mõtlema erinevatele valikuvõimalustele ja nende tagajärgedele. 3. sammul põleb valgusfooris roheline tuli, mis tähendab parima valiku tegemist ja elluviimist.

Kasutatud kirjandus

1. Meeks, L, Heit, P, Page, R 2009. Comprehensive School Health Education. Totally awesome strategies for teaching health. McGraw-Hill, NY.
2. Botvin, G J. Life Skills Training. Promoting Health and Personal Development. Level One: Grades 3/4. Teacher's Manual.